

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 10.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.10.5>

УДК 351.86:323

М. А. Ажажа,

*д. держ. упр., професор, професор кафедри управління та адміністрування,
Запорізький національний університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3549-7718>

І. О. Шкіль,

*магістрант кафедри управління та адміністрування,
Запорізький національний університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-9979-1152>

О. В. Шкіль,

*магістрант кафедри управління та адміністрування,
Запорізький національний університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-3726-2969>

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

M. Azhazha,

*Doctor of Sciences in Public Administration, Professor,
Professor of the Department of Management and Administration,
Zaporizhzhia National University*

I. Shkil,

*Master's student of the Department of of Management and Administration,
Zaporizhzhia National University*

O. Shkil,

*Master's student of the Department of of Management and Administration,,
Zaporizhzhia National University*

THEORETICAL AND LEGAL ASPECT OF PROTECTING NATIONAL VALUES AS THE BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF CIVIL SOCIETY AND NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

У статті досліджено значення захисту національних цінностей для консолідації українського суспільства та збереження національної ідентичності як основи розвитку громадянського суспільства, громадянської активності, соціальної згуртованості і національної безпеки України. В умовах посилення руйнуючих інформаційних впливів (пропаганда, дезінформація, маніпуляції, кібератаки тощо), інформаційного супротиву як всередині країни, так і зовнішньополітичного характеру постає потреба захисту та збереження національних цінностей для стабілізації, розвитку та єдності громадянського суспільства. Дослідження захисту національних цінностей як основи розвитку громадянського суспільства та національної безпеки України зумовлено сучасними загрозами, зокрема, військовою агресією, інформаційними кібератаками, пропагандою та втручанням у внутрішню політику, що впливає на стабільність суспільства, суверенітет, територіальну цілісність і національну ідентичність. У статті аналізуються правові аспекти понять «українська громадянська ідентичність», «українська національна ідентичність», «загрози національній безпеці України», «національна безпека України», «громадянське суспільство», «українська мова», «культурна спадщина»; проаналізовано вплив захисту національних цінностей на розвиток громадянської активності та соціальної згуртованості, як важливих елементів для побудови демократичного суспільства; проаналізовано основні суспільно-державні (національні) цінності та фундаментальні національні інтереси України; досліджено роль громадянського суспільства у зміцненні національної безпеки; проведено дослідження законодавчо-правових інструментів, спрямованих на захист національних цінностей як основи розвитку громадянського суспільства і національної безпеки України; з'ясовано, що захист національних цінностей сприяє консолідації суспільства, розвитку громадянського суспільства та створенню сильної національної ідентичності. Окрему увагу приділено ролі громадянського суспільства у збереженні культурної спадщини, розвитку громадянської

освіти та патріотичного виховання. Дослідження спрямоване на формування цілісного підходу до захисту національних цінностей як важливої передумови для зміцнення національної безпеки та розвитку демократичного суспільства в Україні.

The article explores the importance of protecting national values for the consolidation of Ukrainian society and the preservation of national identity as a foundation for the development of civil society, civic engagement, social cohesion, and national security in Ukraine. In the context of increasing destructive informational influences (propaganda, disinformation, manipulation, and cyberattacks), and both internal and external information resistance, there is a need to protect and preserve national values to stabilize, develop, and unify civil society. The study of the protection of national values as a basis for the development of civil society and national security in Ukraine is driven by modern threats, including military aggression, cyberattacks, propaganda, and interference in domestic politics, which affect societal stability, sovereignty, territorial integrity, and national identity. The article analyzes the legal aspects of the concepts of "Ukrainian civic identity," "Ukrainian national identity," "threats to Ukraine's national security," "Ukraine's national security," "civil society," "Ukrainian language," and "cultural heritage"; it examines the impact of protecting national values on the development of civic engagement and social cohesion, as essential elements for building a democratic society; it analyzes the main societal and state (national) values and Ukraine's fundamental national interests; it investigates the role of civil society in strengthening national security; it examines the legal and legislative tools aimed at protecting national values as the foundation for the development of civil society and Ukraine's national security; and it concludes that the protection of national values contributes to the consolidation of society, the development of civil society, and the creation of a strong national identity. Particular attention is given to the role of civil society in preserving cultural heritage, developing civic education, and promoting patriotic

education. The research aims to develop a comprehensive approach to the protection of national values as an essential precondition for strengthening national security and developing a democratic society in Ukraine.

Ключові слова: *національні цінності, національні інтереси, громадянське суспільство, національна безпека, культурна спадщина, мова, національна ідентичність.*

Keywords: *national values, national interests, civil society, national security, cultural heritage, language, national identity.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Актуальність дослідження захисту національних цінностей як основи розвитку громадянського суспільства та національної безпеки України в сучасних умовах зумовлена низкою внутрішніх і зовнішніх загроз, зокрема, повномасштабним вторгненням, інформаційними кібератаками, пропагандою, дезінформацією, маніпуляціями, втручанням у внутрішню політику тощо, що впливають на стабільність суспільства, суверенітет, територіальну цілісність, демократичний устрій, єдність українського суспільства, призводять до ослаблення національної ідентичності та свідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблемних питань національної безпеки, національних цінностей, розвитку громадянського суспільства присвятили роботи такі науковці: М. Андрієнко, П. Гаман, О. Долгий, С. Домбровська, Ю. Каплан, О. Лещенко, В. Лозовий, В. Мельник, В. Михайлов, Д. Неліпа, М. Орел, В. Потапенко, Г. Ситник, Ю. Тищенко, В. Яблонський (теоретичні та практичні аспекти забезпечення національної безпеки); А. Качинський, В. Ліпкан (націобезпекознавство); В. Антонов, Г. Васильєв, В. Воднік, О. Волянська, Я. Лантінов, О. Лемак (нормативно-правові засади національної безпеки України); А. Возженіков, П. Гай-Нижник, В. Горбулін, А. Качинський, В. Крисаченко, М. Криштанович,

С. Ларін, В. Лизанчук, А. Редькіна, О.Ткаля, Л.Чупрій (національні інтереси та цінності України); Л. Антонова, В.Мороз, Ю. Сурмін, В. Тацій, Ю. Шайгородський (взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства) та інші.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретико-правового аспекту забезпечення захисту національних цінностей як основи розвитку громадянського суспільства та зміцнення національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для розвитку українського громадянського суспільства захист національних цінностей є системо-організуючим чинником зміцнення національної безпеки. Національні цінності визначають фундаментальні принципи, що формують ідентичність нації, унікальність українського етносу, мову, культуру, традиції, духовні та моральні орієнтири, світогляд, історичну пам'ять, доброзичливість, толерантність, справедливість, демократичні свободи, патріотизм, почуття відповідальності за свої вчинки, взаєморозуміння, соціальну справедливість, згуртованість, стійкість суспільства перед зовнішніми загрозами, на основі яких відбувається консолідація нації та визначаються напрями розвитку громадянського суспільства і держави [1].

«Ідентичність – найважливіший акт самоусвідомлення суспільством і у ньому кожною особистістю самих себе, сутнісних основ свого буття в історії...Проблема ідентитету й ідентифікації – це проблема того, як мислить, відчуває й діє людина в усіх формах своєї втіленої єдності зі своєю історією, культурою, духовністю, з позицій будь-якої форми свого соціально, економічно, політично стратифікованого буття» [2].

Згідно Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»: «*українська громадянська ідентичність* – стійке усвідомлення громадянином України, закордонним українцем свого політико-правового зв'язку з Україною, українським народом та громадянським суспільством; *українська*

національна ідентичність – стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями» [3]. У Законі ціннісні орієнтири утвердження української національної та громадянської ідентичності розглядають як суспільно-державні (національні) цінності України, що є концептуальною основою та консолідуючими чинниками утвердження української національної та громадянської ідентичності, фундаментом для гармонізації інтересів людини, забезпечення стабільності в суспільстві та сталого розвитку держави. Згідно статті 6, п.3 Закону «*основними суспільно-державними (національними) цінностями України є: 1) соборність* – єдність, неподільність усіх територій України, духовна єдність українців, які проживають на території України, а також єдність усіх громадян України незалежно від національності та віросповідання, спрямована на утвердження справжнього суверенітету і незалежності України, побудову процвітаючої демократичної національної держави; 2) *самобутність* – національна ідентичність, неповторність, оригінальність, які виявляються окремою особою чи групою осіб у ментально обумовленому художньо-мистецькому світосприйнятті, національно прийнятних способах спілкування, діяльності, поведінки. Самобутність українського народу визначається його історією, культурою, традиціями та українською мовою; 3) *воля* – здатність, намір, кероване намагання, прагнення досягти мети. Проявом волі українського народу є героїка боротьби за незалежність України, прагнення до самостійності, неупинний пошук шляхів досягнення свободи; 4) *гідність* – відстоювання своїх духовно-моральних і державницьких позицій, усвідомлення власної ваги та громадянського обов'язку у міжнародному співтоваристві» [3].

Ідентичність і громадянське суспільство тісно пов'язані між собою, оскільки ідентичність робить окрему людину або групу людей унікальними; відображає спільні цінності, ідеали та культурні особливості, що визначають

характер і діяльність громадянського суспільства. У контексті розвитку громадянського суспільства і національної безпеки України ідентичність формується через участь громадян у суспільних процесах, взаємодію з владою, а також через спільні зусилля у впровадженні певних цінностей і норм [4]. Громадянське суспільство допомагає людям усвідомлювати та розвивати свою соціальну, політичну та національну ідентичність; у свою чергу, національна ідентичність впливає на характер і напрямок розвитку громадянського суспільства, сприяє консолідації зусиль громадян на благо суспільства, формуючи його місію та пріоритети.

У Законі України «Про національну безпеку України» визначено наступні терміни: *«загрози національній безпеці України – це явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України; національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз»*. *Національні цінності* ототожнюються з *національними інтересами України*, що визначаються як «життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян». Стаття 3 Закону визначає *фундаментальні національні інтереси України*: 1) державний суверенітет і територіальна цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України; 2) *сталий розвиток* національної економіки, *громадянського суспільства* і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення; 3) інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами» [5].

Національні цінності об'єднують громадян навколо спільної

ідентичності та світогляду, що важливо для розвитку громадянського суспільства, оскільки створює спільну платформу для колективних дій. Громадянське суспільство стає сильнішим, коли люди відчують свою відповідальність за збереження та захист цінностей, таких як культура, мова, національні традиції та історична пам'ять, що сприяє збереженню української ідентичності [6].

Національні цінності впливають на формування Стратегії національної безпеки України «Безпека людини - безпека країни». Згідно Стратегії «одним із основні напрямів зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення національних інтересів і безпеки України є запровадження національної системи стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр загроз, що передбачатиме дієву координацію та чітку взаємодію органів сектору безпеки і оборони, інших державних органів, територіальних громад, бізнесу, *громадянського суспільства* і населення у запобіганні й реагуванні на загрози та подоланні наслідків надзвичайних ситуацій» [7].

Розвиток громадянського суспільства та національна безпека України тісно пов'язані із захистом національних цінностей. Національні цінності формують основу для соціальної згуртованості, громадянської активності та сприяють зміцненню обороноздатності країни. Захист цих цінностей створює стійкі механізми для протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам [8].

Згідно Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки, «*громадянське суспільство* є виразником та захисником інтересів і прагнень різноманітних суспільних груп та громадян. Громадянське суспільство здатне зробити значний внесок у сталий розвиток держави шляхом надання соціальних послуг, забезпечення здійснення соціального підприємництва, збільшення кількості робочих місць і самозайнятих осіб, поліпшення бізнес-середовища, протидії корупції, сприяння прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування та реалізації інших суспільно корисних проектів. Інститути

громадянського суспільства в Україні також відіграють активну роль у сприянні відновленню територіальної цілісності та розбудові миру» [9]. «Метою реалізації Стратегії є створення сприятливих умов для розвитку громадської ініціативи та самоорганізації, формування та діяльності інститутів громадянського суспільства, налагодження взаємодії між громадянами, згаданими інститутами та органами державної влади, органами місцевого самоврядування, у тому числі для реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина, задоволення суспільних інтересів, забезпечення громадської участі у прийнятті та реалізації владних рішень. Стратегія базується на принципах: самоврядності громадянського суспільства; рівності можливостей; участі та інклюзивності; партнерства; прозорості та підзвітності; взаємної відповідальності усіх суб'єктів реалізації Стратегії» [9]. Відповідно, захист національних цінностей сприяє консолідації суспільства, розвитку громадянського суспільства та створенню сильної національної ідентичності, що підвищує здатність держави та суспільства протистояти загрозам (наприклад, волонтерський рух та громадські ініціативи, що підтримують армію та внутрішніх переселенців під час війни; мобілізація населення до протидії окупації та іншим формам тиску; молодь підтримує розвиток демократії та захист державних інтересів; патріотизм зміцнює обороноздатність держави та підвищує готовність громадян до захисту країни) [10].

Однією із стратегічних цілей Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940) є *«формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах»*. Досягнення цієї цілі реалізується через низку завдань за напрямом «Соціальні послуги та формування інклюзивного суспільства», зокрема: п.24 «сприяння розвитку громадської освіти та підвищення рівня соціальної інтеграції молоді»; п.31 «реалізація на регіональному та місцевому рівні державної політики у сфері утвердження

української національної та громадянської ідентичності, створення умов для національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та громадянської освіти населення на рівні регіонів, територіальних громад, зокрема із залученням ветеранів війни до розроблення та реалізації відповідних програм, утворення координаційних рад з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності» [11]. Таким чином, Стратегія спрямована на захист національних цінностей, національної безпеки, зміцнення єдності України шляхом гармонійного розвитку регіонів, підвищення соціальної інтеграції, розвитку соціальної згуртованості, зміцнення національної ідентичності, патріотичного виховання та активної участі громадян у житті суспільства.

На думку В. Горбуліна та А. Качинського, система національних цінностей має досліджувати цінності індивіда, цінності суспільства та цінності держави. Науковці вважають, що майбутнє держави та нації слід розглядати через консолідацію базових цінностей суспільства, а саме: національної безпеки, духовного багатства, добробуту, системи міжнаціональних відносин, патріотизму та соціальної справедливості. До системи національних цінностей, визначеної вище, слід додати особисті цінності, такі як: моральність; релігійні переконання; взаємна толерантність; доброзичливість; миролюбність; працелюбство; родина (сімейні цінності) тощо, які завжди були притаманні українцям і втілюють головні принципи українського національного характеру [12; 13].

Розвиток громадянського суспільства формується через освіту, оскільки активна участь громадян у суспільному житті залежить від набутих компетентностей. Стаття 5, п.5. Закону України «Про освіту» визначає, що держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних із реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина [14].

У Концепції розвитку громадянської освіти в Україні сформовано наступні *«основні завдання громадянської освіти: сприяння формуванню громадянської національної та культурної ідентичності; сприяння всебічному розвитку і функціонуванню державної мови в усіх сферах суспільного життя, підвищення духовного рівня українського народу та усвідомлення його моральних норм; формування поваги до честі та гідності, прав і свобод людини, здатність їх захищати; формування громадянської відповідальності за суспільно-політичні процеси, набуття навичок здійснення демократичного управління на місцевому рівні та участі громадян в управлінні державними справами; формування і розвиток критичного мислення та медіаграмотності, вміння їх практично застосовувати; впровадження ідей інклюзивного навчання; формування активної життєвої позиції, здатності до громадських ініціатив і волонтерства; формування навичок конструктивної міжособистісної та суспільної взаємодії, яка ґрунтується на взаємоповазі, обміну досвідом і співпраці; впровадження принципів солідарності та турботи про спільне благополуччя»* [15].

Українська мова є потужним національним феноменом (синонім до слова «ідентифікація»), символом незалежності, патріотизму, любові до держави та поваги до національних традицій, що об'єднує людей в єдину спільноту, розвиває спільні світоглядні цінності, свідомість, історію, культурні та духовні традиції.

Захист української мови є важливим фактором розвитку громадянського суспільства та національної безпеки України, відповідно, згідно Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», *«українська мова є визначальним чинником і головною ознакою ідентичності української нації, яка історично сформувалася і протягом багатьох століть безперервно проживає на власній етнічній території, становить переважну більшість населення країни і дала офіційну назву державі, а також є базовим системоутвірним складником української громадянської нації»*. Закон реалізується через низку завдань, зокрема, п.3 ст.3: «забезпечення

функціонування державної мови як інструмента об'єднання українського суспільства, засобу зміцнення державної єдності та територіальної цілісності України, її незалежної державності і національної безпеки» [16]. На думку В. Лизанчука, «основна функція мови – націєтвірна; українська мова для українців – це матеріалізована свідомість, утвердження найважливішого морально-психологічного явища – україноцентризму. Україноцентризм – це така світоглядно-духовна, політико-ідеологічна система державотворчих координат, у центрі якої українська людина. Націоналістичні засади україноцентризму органічно влітаються у вселюдські гуманістичні принципи розвитку світу, збереження розмаїття мов, культур, звичаїв, традицій» [17].

Актуальним є дослідження захисту культурної спадщини як складової розвитку громадянського суспільства та забезпечення національної безпеки України для збереження історичної пам'яті та національної ідентичності від зовнішніх інформаційних загроз. «Державна політика у сфері культурної спадщини набуває ключового значення для створення матеріального і нематеріального культурного, ціннісного підґрунтя для єдності суспільства, посилення української громадянської ідентичності, подальшого розвитку України як цілісної та демократичної держави, згуртованості Українського народу» [18]. *Культурна спадщина* – це не лише об'єкти архітектури, мистецтва та археології рідного краю, але й символічна основа, на якій будується національна ідентичність, національна свідомість, громадянська відповідальність, патріотичне виховання, почуття поваги за свою країну та стійкість суспільства перед зовнішніми і внутрішніми загрозами. Громадянське суспільство, яке поважає та зберігає свою культурну спадщину, здатне до консолідації навколо національних цінностей, сприяючи єдності та стабільності в державі. Місцеві громади часто беруть на себе ініціативу збереження історичних пам'яток, популяризації культурних традицій та розвитку культурного туризму, що сприяє зростанню соціальної відповідальності та формуванню активного громадянського суспільства.

Висновки. Ефективне правове поле дозволяє державі захищати свої

національні інтереси/цінності та забезпечувати належну підтримку громадянському суспільству в цьому процесі. Захист національних цінностей є фундаментом для розвитку громадянської активності та безпосередньо впливає на зміцнення національної безпеки. *Національні цінності є ключовими елементами для:* збереження державного суверенітету та територіальної цілісності (незалежність і свобода мотивують громадян захищати свою країну, брати участь у національній обороні та підтримувати армію); протидії зовнішнім загрозам розколоти українське суспільство, інформаційним атакам, дезінформації та маніпуляції громадською думкою; навчання жити в суспільстві; формування патріотичних почуттів та готовності громадянського і конституційного обов'язку щодо захисту національних інтересів/цінностей, незалежності, цілісності України; зміцнюють повагу до прав і свобод людини; приють соціальній інтеграції різних груп населення, підвищують соціальну справедливість і рівність; формування соціальної відповідальності, національної самосвідомості, гідності, політичної культури, розуміння демократичних процесів; формування активних, відповідальних громадян, здатних підтримувати та розвивати демократичні інститути, що зміцнює як суспільство, так і державу в цілому.

Література

1. Крисаченко В. Національні цінності України: сутність, розмаїття, консолідаційний потенціал. *Українознавство*, №1 (82) 2022. С. 28-50. URL: <http://journal.ndiu.org.ua/article/view/253205>
2. Руденко Ю. Національна ідентичність: захист від деструктивних інформаційних впливів у контексті розбудови громадянського суспільства в Україні. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. Випуск 13, 2019. С. 129-134. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/politics/article/download/5410/5753/>
3. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності».

Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 46, ст.116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

4. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України: підручник / Г. П. Ситник, М. Г. Орел; за ред. Г. П. Ситника. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372 с. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/7148e643-1410-42f1-a6b6-f4cf15aeb638.pdf>

5. Закон України «Про національну безпеку України». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

6. Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналіт. доповідь / [Яблонський В. М., Лозовий В. С., Валевський О. Л., Здіорук С. І., Зубченко С. О. та ін.] / за заг. ред. В. М. Яблонського. Київ : НІСД, 2019. 144 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-09/dopovid_polityka_druk_03.pdf

7. Стратегія національної безпеки України. «безпека людини - безпека країни». Затверджено Указом Президента України, від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>

8. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку: монографія / Г. Ю. Васильєв, В. Д. Воднік, О. В. Волянська та ін.; за ред. М. П. Требіна. Х.: Право, 2013. 536 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10902/1/Gromad_suspilstvo_2013.pdf

9. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021>

10. Конституційно-правові засади національної безпеки України: монографія / В. О. Антонов; наук. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с. URL: http://idpnan.org.ua/files/antonov-v.o.-konstitutsiyno-pravovi-zasadi-natsionalnoyi-bezpeki-ukrayini-_d_.pdf

11. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF?find=1&text=%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA#w1_2

12. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Пріоритетність національних інтересів у світлі стратегії національної безпеки України. *Стратегічна панорама*. 2005. № 3. С. 11–18.

13. Ткаля О.В. Національні інтереси та цінності як основа існування і розвитку національної держави. *Юридичний науковий електронний журнал*, № 4/2022. С. 58-61. http://lsej.org.ua/4_2022/12.pdf

14. Закон України «Про освіту». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

15. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#n10>

16. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

17. Лизанчук В. Українська мова – одухотворення нашого життєдайного середовища. *Газета Верховної ради України «Голос України»*, 7 червня 2022. <http://www.golos.com.ua/article/361045>

18. Культурна спадщина та національна безпека: аналіт. доп. / [В. Потапенко, Ю. Тищенко, Ю. Каплан та ін.]; за ред. В. Потапенка. Київ: НІСД, 2023. 58 с. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-09/ad_kult_spad_nac_bezp_06092023.pdf

References

1. Kryshchenko, V. (2022), “National Values of Ukraine: Essence, Diversity, and Consolidation Potential”, *Ukrainoznavstvo*, [Online], vol. 1 (82), pp. 28-50, available at: <http://journal.ndiu.org.ua/article/view/253205> (Accessed 28 September 2024).

2. Rudenko, Yu. (2019), “National Identity: Protection from Destructive

Information Influences in the Context of Building Civil Society in Ukraine”, *Visnyk Prykarpatskoho Universytetu. Political Science*, vol. 13, pp. 129-134, available at: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/politics/article/download/5410/5753/> (Accessed 28 September 2024).

3. Verkhovna Rada of Ukraine (2023), The Law of Ukraine “On the Basic Principles of State Policy in the Sphere of Affirming Ukrainian National and Civic Identity”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (Accessed 28 September 2024).

4. Sytnyk, H. P. and Orel M. H. (2021), *Natsional'na bezpeka v konteksti ievropejs'koi intehtratsii Ukrainy* [National Security in the Context of European Integration of Ukraine], Mizhrehional'na Akademiia upravlinnia personalom, Kyiv, Ukraine, available at: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/7148e643-1410-42f1-a6b6-f4cf15aeb638.pdf> (Accessed 28 September 2024).

5. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine “On National Security of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Accessed 28 September 2024).

6. Yablons'kyj, V.M., Lozovyj, V.S., Valevs'kyj, O.L., Zdioruk, S.I., Zubchenko, S.O. and Yablons'koho, V. M. (2019), *Polityka istorychnoi pam'iaty v konteksti natsional'noi bezpeky Ukrainy: analit. dopovid* [Historical Memory Policy in the Context of National Security of Ukraine: Analytical Report], [Online], NISD, Kyiv, Ukraine, available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-09/dopovid_polityka_druk_03.pdf (Accessed 28 September 2024).

7. President of Ukraine (2020), Decree “National Security Strategy of Ukraine “Human Security - National Security”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12> (Accessed 28 September 2024).

8. Vasyl'iev, H.Yu., Vodnik, V.D., Volians'ka, O.V. and Trebina M.P (2013), *Hromadians'ke suspil'stvo: politychni ta sotsial'no-pravovi problemy rozvytku: monohrafiia* [Civil Society: Political and Socio-Legal Problems of Development], [Online], Pravo, Kharkiv, Ukraine, available at: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10902/1/Gromad_suspilstvo_2013.

pdf(Accessed 28 September 2024).

9. President of Ukraine (2021), Decree “National Strategy for the Promotion of Civil Society Development in Ukraine for 2021-2026”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021> (Accessed 28 September 2024).

10. Antonov, V.O. and Shemshuchenko Yu.S. (2017), *Konstytutsijno-pravovi zasady natsional'noi bezpeky Ukrainy: monohrafiia* [Constitutional and Legal Foundations of Ukraine's National Security], [Online], TALKOM, Kyiv, Ukraine, available at: http://idpnan.org.ua/files/antonov-v.o.-konstitutsiyno-pravovi-zasadi-natsionalnoyi-bezpeki-ukrayini-_d_.pdf (Accessed 28 September 2024).

11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution “State Strategy for Regional Development for 2021-2027”, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF?find=1&text=%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA#w1_2 (Accessed 28 September 2024).

12. Horbulin, V.P. and Kachyns'kyj, A.B. (2005), “Priority of National Interests in Light of Ukraine’s National Security Strategy”, *Strategic Panorama*, vol. 3, pp. 11–18.

13. Tkalya, O.V. (2022), “National Interests and Values as the Foundation of National State Existence and Development”, *Yurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal*, [Online], vol. 4, pp. 58-61. available at: http://lsej.org.ua/4_2022/12.pdf (Accessed 28 September 2024).

14. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine “On Education”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Accessed 29 September 2024).

15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), Resolution “Concept of Civic Education Development in Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#n10> (Accessed 29 September 2024).

16. Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine “On Ensuring

the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (Accessed 29 September 2024).

17. Lyzanchuk, V. (2022), “Ukrainian Language – the Soul of Our Vital Environment”, *Hazeta Verkhovnoi rady Ukrainy «Holos Ukrainy»*, [Online], available at: <http://www.golos.com.ua/article/361045> (Accessed 29 September 2024).

18. Potapenko, V., Tyschenko, Yu. and Kaplan, Yu. (2023), *Cultural Heritage and National Security: Analytical Report* [Kul'turna spadschyna ta natsional'na bezpeka: analit. dop.], [Online], NISD, Kyiv, Ukraine, available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-09/ad_kult_spad_nac_bezp_06092023.pdf (Accessed 29 September 2024).

Стаття надійшла до редакції 04.10.2024 р.